

ФОРМУВАННЯ НАУКОВОЇ ТА ТВОРЧОЇ КУЛЬТУРИ В СТУДЕНТІВ-ЕКОНОМІСТІВ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ І–ІІ РІВНІВ АКРЕДИТАЦІЇ

У статті розглянуто актуальність використання активних методів навчання у вищому навчальному закладі І–ІІ рівнів акредитації як основи формування наукової та творчої культури студентів для виховання й підготовки висококваліфікованих фахівців економічного профілю. Виокремлено активні методи навчання, використовувані для підготовки студентів-економістів, надано їх характеристику, механізм і функції використання.

Ключові слова: активні методи навчання, ВНЗ, вища освіта, наукова культура, освіта, творча культура.

У сучасних умовах модернізації вищої професійної освіти, що відбувається в сучасній Україні в межах Болонського процесу, а також розвитку ринкових відносин особливо актуальними є проблеми формування наукової та творчої культури студентів у вищих навчальних закладах І–ІІ рівнів акредитації. Крім того, професійна підготовка фахівців передбачає не тільки здобуття знань, а й розвиток особистості в нових умовах навчальної діяльності, яка здійснюється при високій невизначеності й багатозначності можливих способів адаптації студентів. Тому особливої актуальності набуває проблема теоретичного обґрунтування та експериментального апробування відповідних педагогічних технологій формування професійної адаптивності у майбутніх економістів у вищих навчальних закладах І–ІІ рівнів акредитації.

Але це важливо і для підготовки висококваліфікованих фахівців економічного профілю. Для найбільш повної реалізації професійного та особистісного потенціалу студентів у соціальних перетвореннях в Україні на ринку праці потрібні ініціативні, вільно мислячі, творчі фахівці, здатні швидко сприймати нову інформацію і приймати нестандартні рішення, що приводять до позитивних результатів.

Соціальною потребою суспільства стає прояв науково-творчого підходу до професійної діяльності, умовою ефективності якого є розвиток науково-технічного прогресу, що призводить до потреби формування наукової та творчої культури студентів економічних спеціальностей.

Мета статті – довести необхідність розвитку науково-творчого підходу до навчання студентів як найважливішого завдання виховання кваліфікованих і конкурентоспроможних фахівців галузі економіки.

Останнім часом найбільш характерними змінами в “портреті” студента, які заважають підвищенню якості професійної підготовки, називають такі: відсутність чіткої системи цінностей, наявність соціальної “безпорадності” та зниження рівня фізичного й психофізичного здоров’я [1, с. 152–153]. Це при-

зводить до так званого споживацького типу поведінки, за якої діяльність спрямована на задоволення особистих потреб фізіологічного й соціального рівня при мінімальних витратах власних зусиль.

У державному освітньому стандарті вищої професійної освіти спеціальності “Економіка підприємства (по галузях)” достатньо чітко сформульовані вимоги до фахівців. Вони свідчать про те, що в процесі навчання студентів-економістів необхідно сформувати наукову та творчу культуру.

Наукова і творча культура – це не тільки володіння певними знаннями й уміннями роботи, а й використання інтелектуально-творчої діяльності в усіх сферах життя. У процесі навчання у ВНЗ майбутній фахівець здобуває і нагромаджує знання, навички та вміння самостійного інтелектуального і творчого зростання, які дадуть йому змогу орієнтуватися в різних галузях виробництва. Важливим у руслі загальнолюдської культури є системно-комплексний підхід навчання у ВНЗ (Н.А. Бердяєв, В.І. Вернадський, М.С. Коган, М.М. Моїсеєв). Тому в процесі навчання необхідно пробудити інтерес студентів до знань, сформувати в них правильну активну й позитивну мотивацію до самоосвіти та самовдосконалення. Для цього у вищому навчальному закладі необхідно створити середовище, в якому студенти будуть отримувати задоволення від освітнього процесу та самоосвіти.

Численні психолого-педагогічні дослідження особистості студента як суб’єкта освітнього процесу засвідчують, що “він стає іншим”. У зв’язку зі складністю явища, причини цих змін уявляються слабо. Такі зміни позначаються поняттям “зміна соціально-економічного середовища”. Однак констатація й аналіз змін в особистісному розвитку студента надають можливості прогнозувати їх подальшу динаміку й на цій інформаційній основі коректувати освітній процес, розробляючи й упроваджуючи відповідні педагогічні технології.

Аналіз сучасної наукової літератури в галузі педагогіки свідчить, що для формування науково-творчого середовища студентів, побудови навчання пропонується використовувати продуктивні методи навчання, передбачати диференційований підхід з урахуванням рівня інтелектуального розвитку студентів, а також професійної та загальнотеоретичної підготовки, особистих можливостей і задатків.

Педагогічна практика доводить, що за допомогою активних методів навчання можливий цілеспрямований розвиток наукових і творчих здібностей студентів – економістів у процесі навчання у вищих навчальних закладах І–ІІ рівнів акредитації, а саме:

- уміле використання методів аналізу, синтезу;
- встановлення й порівняння причинно-наслідкових зв’язків;
- виявлення суперечностей за допомогою критичного мислення;
- прогнозування можливого перебігу розвитку;
- багатогранне бачення будь-якої системи в аспекті минулого, сьогодення, майбутнього;
- вибудовування алгоритму дії;

- умілий аналіз та узагальнення соціально-економічних даних та матеріалів;
- уміле всебічне використання статистичних даних;
- розвиток логічного мислення.

Розробка та впровадження активних методів навчання в процесі підготовки студентів-економістів зумовили актуальність цієї теми. Ми згодні з А.М. Смолкіним, що під активними методами навчання слід розуміти способи активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів [3, с. 30], які спонукають їх до активної розумової і практичної діяльності в процесі оволодіння матеріалом (коли активний не тільки викладач, а і студенти). Активні методи навчання передбачають використання системи методів, спрямованої на самостійне оволодіння студентами знаннями у процесі активної пізнавальної діяльності.

Використання активних методів залежить від часу, що має педагог. Як свідчить практика, бесіда займає більше часу, ніж просте вивчення навчального матеріалу, але вона спонукає студентів до роздумів, встановлення міждисциплінарних зв'язків, сприяє розвитку мислення і пам'яті. Вона зароджує інтерес до роботи і спонукає до активної участі в ній, що дає викладачеві змогу виявити у студентів помилкові судження, уявлення, запобігти можливим помилкам у закріпленні навчального матеріалу.

Репродуктивні методи засвоєння знань, до яких можна зарахувати переказ, вправу за зразком, потребують невеликих витрат часу для запам'ятовування навчального матеріалу. Про оволодіння навчальним матеріалом студентами можна говорити лише тоді, коли вони здатні, керуючись здобутими знаннями, проаналізувати ту чи іншу ситуацію, пояснити її прояв з погляду теорії, виробити правильний практичний шлях вирішення професійного завдання. Але метод аналізу ситуацій за часом є більш витратним, ніж переказ навчального матеріалу, тому викладач залежно від важливості навчального матеріалу для найбільш повного його практичного засвоєння розподіляє час на подання найбільш значущого, другорядного й допоміжного матеріалу.

На вибір методу активного навчання впливають вік, рівень підготовленості до навчання, наявність виробничого досвіду студентів [2, с. 17]. У формуванні наукової та творчої культури студентів економічних спеціальностей, на наш погляд, можна виокремити три етапи, які мають умовний характер, але дають можливість розвивати науково-творче середовище в процесі навчання. Ці етапи взаємозалежні і є продовженням попереднього етапу. На різних етапах навчального процесу можуть використовуватися методи активного навчання:

I етап – індивідуалізація освітнього процесу: проблемна лекція, семінар тощо.

II етап – забезпечення багатоаспектної полікультурної взаємодії.

III етап – формування професійних умінь, навичок на основі знань і розвиток творчих здібностей, ігрові методи.

Застосування на практиці тих чи інших методів не є самоціллю. Вибір відповідного методу навчання залежатиме від рівня засвоєння конкретних дидактичних одиниць досліджуваної дисципліни.

Висновки. Таким чином, формування наукової та творчої культури студентів має відбуватись взаємопов'язано і може вирішуватися успішно при навчанні, яке спрямоване на активізацію мислення, розвиток пізнавального інтересу (внутрішнього спонукання до діяльності) студентів.

Список використаної література

1. Малютина Н.В. Причины феномена потребительского поведения молодежи / Н.В. Малютина // Психология образования: проблемы и перспективы : материалы Первой международной научно-практической конференции. – М. : Смысл, 2004. – С. 152–153.
2. Методы активизации познавательной деятельности студентов : сб. научн. трудов / под ред. С.Н. Дурова. – Новочеркасск : Новочерк. гос. тех. ун-т, 1993.
3. Смолкин А.М. Методы активного обучения / А.М. Смолкин. – М., 1991.

Стаття надійшла до редакції 12.02.2014.

Горицкая Е.В. Формирование научной и творческой культуры у студентов-экономистов в процессе обучения в высших учебных заведениях I–II уровней аккредитации

В статье рассматривается актуальность использования активных методов обучения в высшем учебном заведении как основы формирования творческой и научной культуры студентов для воспитания и подготовки высококвалифицированных специалистов экономического профиля. Выделены активные методы обучения, используемые для подготовки студентов-экономистов, дана их характеристика, механизм и функции использования.

Ключевые слова: активные методы обучения, вуз, высшее образование, научная культура, образование, творческая культура.

Goritskaya O. Formation of the creative and scientific culture of the student in the learning process economist in higher education I–II accreditation levels

The article discusses the relevance of the use of active learning in higher education as a basis for the formation of creative and scientific training of students for education and training of highly qualified specialists in economics. Highlighted active learning methods used for the preparation of students of economics. Also, given their characteristics, are the mechanism and function of each method.

The profession of the economist became one of the most important at each enterprise. At the same time steps on changes in the economic sphere in the state are limited to branch of the legislation and reorganization of the corresponding practice. Efficiency of these changes in the legal sphere and in scales of all society directly depends on a skill level of economists, that is level of their professional readiness. The specified questions directly concern future economists, after all, development of the market relations, increase of a role of the experts who were more focused on new realities of life, intellectually and spiritually developed in reorganization of the country demand more quality training of specialists – economists in a modern education system. Today the system of higher education is a complex economic and interacts with the political, cultural and social systems. So, according to scientists (A. Abramov, A. Zhuravlev, N.A. Perevozchikova etc.). Under these conditions, higher education can not be passive, but should significantly and dynamically affect the environment, forming a civilized economic field. The reform, an important characteristic of a professional economist becomes his professional adaptability, scientific and creative culture, which should be developed further in the learning process in higher education I–II levels of accreditation.

Key words: active learning methods, high school, higher education, scientific culture, education, creative culture.